

TKL

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos

Kertomus vuoden 2023 toiminnasta

Kertomus vuoden 2023 toiminnasta

sivu 2	Vuosi 2023 lyhyesti
sivu 2	Toiminta-ajatus
sivu 2	Toimitusjohtajan katsaus
sivu 4	Liikennepalvelut
sivu 5	Energia ja ympäristönsuojelu
sivu 5	Sisäinen valvonta ja riskienhallinta
sivu 6	Tiedotus ja markkinointi
sivu 6	Henkilökunta
sivu 7	Johtokunta
sivu 7	Tilinpäätös ja tilintarkastus
sivu 8	Tuloslaskelma
sivu 9	Tase
sivu 10	Rahoituslaskelma
sivu 11	Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä
takakansi	Yhteystiedot

Lyhyesti

2023 2022 2021 2020

Matkat vaihtoiineen (milj.)	12,1	11,0	10,4	12,7
Ajokilometrit (milj.)	7,8	8,1	8,8	9,6
Linjakilometrit (milj.)	7,2	7,2	8,0	8,6
Henkilöstö	296	292	329	343
Linja-autoja käytössä	115	112	127	136
Liikevaihto (milj. euroa)	23,4	25,2	25,3	27,1

Toiminta-ajatus

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen toiminta-ajatus on yhteistyössä joukkoliikenteen tilaajan kanssa tuottaa korkealuokkaisia paikallisia joukkoliikennepalveluja kestävän kehityksen mukaisesti, joustavasti, taloudellisesti ja turvallisesti.

Paino: Nekapaino Oy, Tampere 2024

Kuvat: Loimuvirta Neea, Lähdeaho Tuomas, Pirhonen Pekka ja Vares Mikko.

Toimitusjohtajan katsaus

Vuodelle 2023 tilaajan TKL:lle antama tilausmäärää koskeva arvio oli selkeästi aiempia vuosia alhaisempi. Tämä merkitsi tarvetta sopeuttaa tuotannon tekijöitä. Joukkoliikenteessä alkanut koronan jälkeinen matkustajamäärien kasvu muutti kuitenkin tilannetta vuoden aikana. Tilatun liikenteen määrä kasvoi alkuperäisestä selkeästi ja vastasi lähes edellisvuoden tasoa. Tämä näkyi myös TKL:n toiminnassa, jossa aiempien ylikapasiteettiongelmiensa sijaan siirryttiinkin ajoittaiseen kuljettaja- ja kalustovajeeseen. Alan, ja erityisesti joustavalla suoritämäärällä toimivan oman tuotannon haasteena onkin vastata näihin markkinoilla nopeasti tapahtuviin muutoksiin.

Liikennesuunnittelun tehostamiseksi ja työvuorojen ohjauksen sekä kuljettajien välisen vuorovaikuttamisen parantamiseksi on TKL:lle hankittu uusi työvuorojen suunnittelujärjestelmä. Järjestelmässä kuljettajilla on käytössään mobiiliapplikaatio, jonka avulla kuljettaja voi mm. tarkastaa työvuoronsa tiedot ja antaa omia toiveitaan tulevia työvuoroja varten. Tämän kommunikoinnin mahdollistamiseksi varustettiin kaikki TKL:n kuljettajat mobiililaittein. Samalla tarjoutui kuljettajille reaaliaikainen mahdollisuus seurata työsähköpostia. Laitteiden avulla kuljettajat voivat myös olla yhteydessä työnjohtoon ja tallentaa liikenteessä ilmeneviä poikkeustilanteita, sekä tehdä vikailmoituksia. Uuden MTRAM-nimisen järjestelmän käyttöönotto ajoittuu vuonna 2023 yhdessä toimittajan kanssa toteutetun laajan testausjakson ja vastuuhenkilöiden koulutuksen jälkeen vuoden 2024 alkupuolelle.

Humanitäärinen avun antaminen Ukrainalle jatkui myös TKL:n ja Tampereen kaupungin toimesta. Jo aiempina vuosina toimitettujen yhdeksän linja-auton jatkoksi lähti keväällä Ukrainaan vielä kolme Nysse-liikenteessä palveluksensa päähän tullutta linja-autoa. Pormestarin johdolla toteutettu lahjoitus jatkaa Ukrainan ja ystävyyskaupunkimme Kiovan tukemista vaikeina aikoina.

Pitkittynyt sotatilanne Ukrainassa ja sen myötä edellisvuosina kohonneet polttoaineen hinnat lähtivät jo vuoden 2022 aikana laskuun markkinoiden ja julkisen vallan toimenpiteiden seurauksena. Jatkumona tälle keskihinta putosikin vuonna 2023 edellisvuodesta yli 8%. Laskeneet polttoainekustannukset vaikuttivat myös joukkoliikenteen tuottajahintoihin alentavasti, mutta kokonaisvaikute jäi TKL:n kannalta selkeästi positiiviseksi.

Muuttuvassa maailmantilanteessa entistä tärkeämmäksi noussut valmiussuunnittelu ja riskienhallintaan panostaminen jatkui. TKL:n johtoryhmä tuotti kahdesti vuoden aikana johtokunnassa käsitellyn Granite-riskienhallintaohjelman mukaisen itsearviointin. Keskeiset toimintaan kohdistuvat riskit analysoitiin ja vastuutettiin. Syyskauden alkuun ajoittunut tilaajan laatimien ajoaikojen lisäys johtikin tilanteeseen, jossa riskinä tiedostetut operointi- ja henkilöstöriskit konkretisoituivat. Ammattitaitoisten kuljettajien rajallisen saatavuuden vuoksi TKL solmi operoinnin turvaamiseksi alihankintasopimukset kahden linjan tilapäisestä hoitamisesta Pohjan Liikenteen ja Koiviston Auto Tampere Oy:n

kanssa. Linjan 37 osalta järjestely kesti vain kuukauden ja linjan 86 osalta vuoden 2023 loppuun. Valmiussuunnittelulle ilmaantui käyttöä myös kun JHL:n poliittiset mielenilmaukset katkaisivat operoinnin kahteen otteeseen loppuvuoden aikana. Matkustajien ohella näistä hallitusta vastaan suunnatuista toimista kärsi myös TKL, jonka suoritetta ja tulokertymää normaalin operoinnin katkeaminen leikkasi.

TKL:n ja Nyssen välinen allianssimalliin pohjautuva tuotantosopimus on heti alkuvuosina osoittanut toimivuutensa ja mahdollistanut joustavan yhteistyön tilaajan ja tuottajan välillä. Kummankin osapuolen ja kaupungin kokonaisedun huomioiva toimintamalli luo pohjan tiiviille yhteistyölle. Sopimuksen mukainen kustannusneutraali hinnoittelumalli tasaa toimintaympäristön ylläpitäviä muutoksia, ohjaten kummankin osapuolen toimintaa oman tuotannon tehokkuuden ja kilpailukykyyn edistämiseksi. Oma tuotanto tarjoaa samalla tilaajalle joustavan mahdollisuuden lyhytaikaisten operointitarppeiden täyttämiseen ilman aikaa vievää kilpailutusprosessia. Oman tuotannon toiminnan kustannusrakennetta analysoimalla on tilaajalla mahdollisuus myös arvioida kilpailutetun liikenteen kustannuksia ja niiden kehitystä.

Taloussuunnittelua ohjaa tuotantosopimus ja sen mukaiset yhteiset ja kaupungin kokonaisedun mukaiset intressit. Kuluneen vuoden osalta merkittävimmät haasteet kulminoituivat linjatuntimäärän osin yllättävään kasvuun. Tuntikustannukset nousivat palkkaratkaisujen ohella lisääntyneestä ylityötarpeesta johtuen. Vuoden 2023 aikana joukkoliikenteen tuotantohintaan vaikuttava kustannusindeksi nousi 2,6%.

Tilikauden 2023 budjetti oli laadittu voittoa tuottamattomaksi. Operatiivisen toiminnan tulos vastasikin, tuotantohintoihin annetun 3,2% suuruisen alennuksen jälkeen, hyvin tätä tavoitetta. Lievästi positiivinen tulos noudattaa edellisvuoden tapaan uuden tuotantosopimuksen henkeä ja tavoitteita.

Vuoden 2024 suoritemäärän odotetaan nousevan edellisvuodesta, mikä merkitsee samalla tarvetta niin henkilöstö- kuin kalustoresurssien tarkasteluun ja investointitarpeen uudelleen arviointiin. Erityisesti kaluston osalta ilmeistä on tarve nopeasti saatavan käytetyn kaluston hankintoihin. Nysse-liikenteeseen soveltuva kalustoa on kuitenkin varsin rajallisesti saatavilla ja kalustohaaste tulleekin siksi olemaan ilmeinen.

Päivittäisen liikennöinnin suunnittelussa ja sen operatiivisessa toiminnassa kehitystoimet kohdentuvat uuden työvuorosuunnittelujärjestelmän käyttöönottoon. Tämä interaktiivisen MTRAM-ohjelmiston myötä kuljettajan vuorovaikutusmahdollisuudet mm. omien työvuorojensa ja lomien rakentumisen suhteen paranevat entisestään merkittävästi. Samalla suunnittelussa tavoitellaan entistä kokonaistaloudellisempia ratkaisuja uuden ohjelman luodessa aiempaa huomattavasti nopeammin vaihtoehtoisia työvuorokokonaisuuksia.

Valtuuston Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitokselle asettamasta kolmesta toiminnan tavoitteesta toteutui kaksi kokonaan ja yksi osittain. Tavoite sairauspoissaolojen vähentymisestä psykososiaalisten kuormitustekijöiden selvitysten mukaisia toimintoja hyödyntäen to-

teutui. Sairauspoissaoloissa saavutettiinkin vuoden aikana merkittävää laskua. Niin ikään tavoite liikelaitoksen toimimisesta allianssimallin mukaisesti siten, että yhteistyössä korostuu oman tuotannon toiminnan pitkäjänteinen suunnittelu, asiakastytyväisyys sekä kokonaistaloudellisuus toteutui. Tarkastuslautakunta on kritisoinut tavoitteen mitattavuutta. Voidaan kuitenkin todeta, että yhteistyötä tilaajaorganisaation (Nysse) kanssa on syvennetty ja kehitetty jatkuvasti mm. johdoryhmän ja operatiivisten ryhmien yhteistyötä lisäämällä. Yhteistyössä on laadittu tehokkuuteen ja taloudellisuuteen tähtäävä kannustepalkkiojärjestelmä, jossa myös asiakaspalvelun tason mittaamisen kautta motivoidaan henkilöstöä. Toiminnan tehostamista on kehitetty osana Nyssen järjestelmää toimivan TKL:n uuden työvuorosuunnittelujärjestelmän hankinnalla. Allianssimallisella yhteistyöllä on niin ikään valmisteltu yhdessä Kitian ja omistajaohjauksen kanssa TKL:n varikkoratkaisun tarveselvitystyötä, huomioiden jo tulevaisuuden liikennesuunnitelmat ja oman tuotannon osuus joukkoliikenteen tuottajana. Oman tuotannon taloudellisesti kehittynyt toiminta on mahdollistanut tuotantohinnan alentamisen vuonna 2023 yli 3%:lla. Kolmas tavoite oli puhtaasti energian käyttövaatimukset huomioivan TKL:n varikkotoimintojen suunnitteluratkaisun eteneminen päätösvaiheeseen siten että edellytykset laajamittaisen sähköisen liikenteen operointiin olisivat 2024. Tämä toteutui liikelaitoksen ja omistajaohjauksen arvion mukaan vain osittain. Varikkotoimintojen suunnittelu- ja toteutusratkaisu eteni tavoitteen toteuman mukaisella tavalla TKL:n johtokunnan tehtyä tarvesuunnitelman hyväksymistä koskevan päätöksen. Luottamuselinten linjausten mukaisesti TKL:n osalta uudesta varikkoratkaisusta tekee lopullisen päätöksen mahdollinen TKL Oy. Ratkaisun viivästyminen ei kuitenkaan mahdollista tavoitteen mukaista laajamittaista sähköistä liikennettä vielä 2024, minkä vuoksi tarkastuslautakunta tulkinnee kolmannen tavoitteen jääneen toteutumatta.

Tampereen kaupunginhallituksen konsernijaosto teki 16.5.2023 päätöksen TKL:n yhtiöittämisselvityksen valmistelun aloittamisesta. Kaupungin liikelaitokset ovat yksi kerrallaan siirtyneet yhtiömalliin ja TKL on vuoden 2024 alusta viimeinen liikelaitosmallissa toimiva yksikkö. Yhtiöittämisselvitykseen liittyen perustettiin erillinen ohjausryhmä, johon kuuluvat TKL:n toimitusjohtaja Pekka Pirhonen, liikennejohtaja Iikka Ala-Maakala ja pääluottamushenkilö Sonja Järvenpää, omistajaohjauksesta rahoitusjohtaja Arto Vuojolainen ja controller Ville Taivassalo, sekä Nysseä edustaen joukkoliikennejohtaja Mika Periviita ja suunnittelupäällikkö Juha-Pekka Häyrynen. Selvityksen tuottamisesta vastaa kilpailutettuna konsulttina KPMG. Ohjausryhmän ja konsultin työ selvityksen parissa käynnistyi syksyllä tehdyin haastatteluin ja ohjausryhmän työskentelykokoukset alkoivat lokakuun lopussa.

*Pekka Pirhonen
toimitusjohtaja*

Liikennepalvelut

Vuoden 2023 aikana TKL kuljetti yhteensä yli 12,0 miljoonaa matkustajaa. Matkustajamäärä operoidun liikenteen osalta nousi edellisvuodesta runsaalla miljoonalla, eli 9,9%. Linjaliikenteen ohella TKL operoi vain tilaajalähtöisiä yksittäisiä messu- ja tapahtumakuljetuksia, joiden määrä on viime vuosina ollut kuitenkin vähäinen. Kohonneesta matkustajamäärästä huolimatta tilaajan tilauksen mukaan operoidut linjakilometrit laskivat edellisvuodesta 2,2%. Samanaikaisesti laskivat myös operointiin käytettyjen linjatuntien määrä 3,8% ja autopäivien määrä 1,5%. Tilaajalta saadun tilauksen mukaan tulevan vuoden suoritteiden määrän odotetaan kohoavan selkeästi vuoden 2023 tasosta. TKL:n toimintaan sitoutuvan henkilötyövuosien määrä laski 6,7%. Tilaajalta saadun arvion mukaan seuraavan vuoden linjatuntien, ja sitä kautta henkilötyövuosien, määrä tulee kuitenkin kasvamaan merkittävästi.

Linja-autoliikenteen ohella TKL tuotti tilaajalle joukkoliikenteen Nysse-valvomon palvelut. Tämä kokeellisena alkanut toiminta on osoittautunut koko seudullista joukkoliikennettä hyödyttäväksi ja sen toiminta ja henkilöstön työsuhteet vakinaistettiin tuottajan ja tilaajan yhteisen johtoryhmän päätösin. Valvomon toimintaa päätettiin myös vahvistaa rekrytoimalla palvelukseen lisähenkilö.

Toiminta-ajatuksensa mukaisesti Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos pyrkii liikennepalveluita tuottaessaan huomioimaan erityisesti palveluiden luotettavuuden ja laadun sekä ympäristöseikat. Kesällä 2023 TKL:n johtokunta käynnisti uusien sähköbussien kilpailutuksen. Tarjouksia uusiksi sähkötelibusseiksi Nyssen edellyttämin vaatimuksin saatiin kolmelta eri tarjoajalta, joista kahden tarjous jouduttiin tarjouspyynnön vastaisena hylkäämään. Syyskesällä johtokunta teki ehdollisen hankintapäätöksen seitsemästä uudesta sähköbussista, joiden tilaaminen varmistui kaupunginvaltuuston hyväksytyä vuoden 2024 investointimäärärahan marraskuussa 2023. Uusien bussien valmistajaksi valikoitui Yutong, jonka toimittamaa kalustoa operoi jo useampi operaattori Tampereenkin seudulla. Uudet, kesällä 2024 käyttöön tulevat, sähköbussit palauttavat TKL:n sähköisen liikennöinnin pariin ja edellyttävät myös varikkoinfraan tehtäviä tukirakenteita mm. latauspaikkojen muodossa. Vaikka TKL:n liikennöintiin käyttämä dieselbussikalusto muodostuukin vain puhtaimpiin EEV- ja Euro 6-luokkiin kuuluvista linja-autoista,

on sähköbussilla myös ekologinen merkitys. Uudet sähköbussit ovat osa ympäristöpolitiikkaa ja siirtymä sähköiseen liikenteeseen, niin oman tuotannon osalta kuin tilaajan kilpailuttamassa muussakin joukkoliikenteessä, noudattaa EU:n puhtaista ajoneuvoista annetun asetuksen ohella kaupungin laatiman Hiilineutraali Tampere -tiekartan tavoitteita. Puhtaan energian mukaisena käyttövoimana tiedostetaan ensivaiheessa sähköbussit, mutta samanaikaisesti seurataan myös vaihtoehtoisia energian lähteitä ja huomioidaan ne mm. varikkoratkaisuja koskevassa suunnitelmassa.

Vaikeat ilmasto-olosuhteet ja niiden aiheuttamat kaatunfran haasteet ovat koetelleet niin TKL:n kuin muidenkin liikennöitsijöiden kalustoa. Vuosien tauon jälkeen toteutuvat kalustoinvestoinnit uusien sähköbussien muodossa tulevatkin kipeästi kaivattuina täydennyksinä ikääntyneeseen laivastoon. Kyky ja mahdollisuus tehdä kalustoa koskevia sähköisen liikenteen korvausinvestointeja edellyttää kuitenkin samalla varikkotoimintojen kehittämistä. Alkuvaiheessa pystytään nykyiselle varikolle toteuttamaan väliaikaisratkaisuna toimivat latauspisteet, mutta laajempi uudistuminen merkitsee tarvetta uusista varikkotiloista. Nyssen ns. superbussi-hanke, jossa sähkönivelbusseihin tarjotaan laadukasta ja ratikka-tyyppistä liikennettä raideverkon ulkopuolisille keskeisille alueille, vaatii tarkoitukseen suunnitellut varikot. Varikkoselvitystä on työstyetty pitkään ja tarveselvitys on siirtynyt kaupunkiorganisaatioissa eteenpäin. Hankkeen etenemisen yhteydessä on huomioitava myös mahdollisen yhtiöittämisen vaikutukset ja optimaalinen aikataulu näiden osalta. Tavoitteeksi tilaajataho on päivittänyt liikenteen aloittamisen vuonna 2026.

TKL:n varikkotoimintojen kehittäminen on ollut jo pidemmän aikaa työn alla ja yhteistyössä Nyssen, omistajaohjauksen ja kaupungin kiinteistöistä vastaavan tahon kanssa on työstyetty tulevaisuuden linja-autokaluston vaatimien varikkotilojen selvitys- ja suunnittelu-työtä. Työtä ovat matkan varrella avittaneet myös konsultteina KPMG ja Et May Oy, sekä arkkitehtitoimisto Arkkitehdit MY Oy. Toukokuussa 2023 TKL:n johtokunta käsitteli laaditun tarveselvityksen, mutta jätti sen tuolloin vielä hyväksymättä. Kesän ja syksyn aikana hiottiin tarveselvityksessä esitettyjä ratkaisuja esille tulleiden näkökulmien perusteella ja päivitetty tarveselvitys valmistui loppuvuodesta. Joulukuussa 2023 TKL:n johtokunta teki päätöksen esittää kaupunginhallituksen päättäväksi Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen läntisen ja itäisen varikon tarveselvityksen hyväksymistä jatkosuunnittelun pohjaksi. Aiemmin asetetusta aikataulutavoitteesta on jouduttu prosessin aikana tinkimään, mikä on vaikuttanut mm. valtuuston asian suhteen TKL:lle antamien tavoitteiden toteutumiseen. Kyky vastata liikennöinnin sähköistämisen tarpeisiin vaatii kuitenkin nyt aiempaa nopeampaa etenemisvauhtia myös varikkojärjestelyiden osalta.

Linja-autokalusto

Vuoden 2023 lopussa TKL:llä oli käytössä 115 linja-autoa. Busseista Solaris-busseja oli 14 kappaletta, loppujen busseista ollessa Volvo-merkkisiä. Autojen keski-ikä oli 9,3 vuotta.

Edellisvuoden tapaan jatkettiin käytettyjen bussien lahjoituksia Ukrainaan. Kolme TKL:n käytössä ollutta busia annettiin humanitäärisenä apuna pormestarin päätöksen mukaisesti.

TKL:n käytössä olevista busseista suurimmat istumapaikkaluvut löytyvät Volvon 8700LE-telibusseista, niissä istuimia kuljettajan lisäksi on 54, kokonaiskapasiteetin ollessa jopa 122 matkustajaa. Vähiten istumapaikkoja on 12 metriä pitkissä 2-akselisissa busseissa, joissa niitä on 34.

Ikääntynyttä kalustoa korvaamaan hankittiin käytettynä peräti 12 busia. Näistä puolet hankittiin Nobinalta ja puolet Pohjolan Liikenteeltä. Kaikki hankitut Volvon 8900 mallin autot olivat olleet aiemmin HSL-liikenteessä ja täyttivät EEV-päästönormit. Yksi autoista sai yllensä TKL:n 75-vuotisjuhlateippauksen.

Useamman vuoden jälkeen suoritettiin myös uushankintoja koskeva tarjouskilpailu. Valituksi tuli akkusähkötoiminen Yutong E15 bussimalli. Näissä Kiinassa valmistettavissa telibusseissa on pitkän kantaman mahdollistavat isot akustot, mutta hieman TKL:n diesel-käyttöisiä telibusseja vähemmän matkustajapaikkoja. Sähköbussit vaativat myös latausasemia Nekalan varikolle. Tämä hankinta toteutetaan vuonna 2024, jolloin myös tilatun seitsemän bussin toimitus tapahtuu.

Kunnossapito

Kaluston kunnossapitoa varten TKL:llä on ollut oma korjaamo vuodesta 2018 alkaen. Korjaamoyksikössä sekä korjataan että huolletaan TKL:n kalustoa siinä määrin kuin se on mahdollista ja toiminnallisesti mielekästä. Korjaamolla on henkilökuntaa kaksi työnjohtajaa ja yksitoista asentajaa. Korjaamo asettuu organisaatiossa suoraan toimitusjohtajan alaisuuteen.

Kaluston kunnossapitoa suorittaa myös TKL:n tekniikan ryhmä. Vuorokauden ympäri tapahtuvasta esimies-päivystyksestä vastasivat tekniikan ryhmään kuuluvat liikkennetarkastajat.

Oman työn ohella kunnossapidon palveluita tuottavat enenevässä määrin myös ulkoiset sopimuskorjaamot, jotka ovat valikoituneet kilpailutuksen perusteella. Nämä sopimuskorjaamot ovat Raskone ja KR-Trucks.

Linja-autojen päivittäishuollon palvelut tuotti TKL:n tiloissa toimien All-Rounders One Oy. Vuoden loppupuolella kilpailutettiin myös nämä palvelut. Vuodenvaihteessa 2024 toimijaksi asetui paikallinen yritys, Tavco Oy

Energia ja ympäristönsuojelu

Energiankulutus

Vuonna 2023 TKL:n busseilla ajettiin yhteensä vajaat 7,8 miljoonaa kilometriä. Tilattujen linjakilometrien osuus tästä oli runsaat 90 prosenttia.

Kaikki linja-autot käyttivät polttoaineena dieselöljyä, joka hankittiin Neste Oil Oyj:ltä kaupungin solmiman

hankintasopimuksen perusteella. Kaksi dieselbusseista oli hybridimallisia, joissa polttoaineen kulutusta pienensi jarrutusenergian talteenotto.

Dieselpolttoainetta käytettiin vuoden 2023 aikana runsaat 3,12 milj. litraa. Pakokaasujen pelkistämiseen käytettävää AdBlue-liuosta kului vuoden aikana vajaat 130 tuhatta litraa.

Ympäristö

Ympäristöasiat ovat osa liikelaitoksen strategiaa, mikä näkyy selkeänä tavoitteena myös sen toiminnassa.

Kaupunkikonsernin taholta liikelaitokselle on, muiden yksiköiden tavoin, annettu tavoitteeksi kehittää toimintaansa hiilineutraaliin suuntaan. Toiminnan kehittämistä raportoidaan osana kaupungin Kestävä Tampere 2030 -ohjelman tiekarttaa.

Siirtyminen sähköiseen liikenteeseen on yksi keskeisiä ympäristötavoitteita tukevia kehityskaaria niin TKL:n, kuin koko kaupungin joukkoliikenteen osalta. Siirtymää tukemaan TKL tarvitsee kuitenkin uudet tarkoitukseen soveltuvat toimitilat. Johtokunta onkin hyväksynyt vuoden 2023 lopussa tätä koskevan tarveselvityksen ja asiaa viedään sen pohjalta eteenpäin. Vuonna 2024 käyttöön otettavien sähköbussien osalta toteutetaan Nekalan varikolle latausjärjestelmä, jota voidaan hyödyntää myös uudistettavissa varikkotiloissa.

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Sisäisen valvonnan ja siihen liittyvän riskienhallinnan tarkoituksena on varmistaa, että liikelaitoksen toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan.

Selonteko sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksella

Johtokunta ohjaa ja valvoo Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitosta ja sen vastuulle kuuluvaa toimintaa. Johtokunta vastaa liikelaitoksen hallinnon, talouden sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaisesta järjestämisestä. Liikelaitoksen toimitusjohtaja johtaa ja kehittää johtokunnan alaisena yksikön ja sen vastuulle kuuluvaa toimintaa ja vastaa hyvän johtamis- ja hallintotavan toteutumisesta sekä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä. Johtamis- ja valvontavastuu kattaa myös omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan.

Johtokunta on käsitellyt 15.2.2023 TKL:n toimintaympäristöanalyysin, sisäisen valvonnan toimintavan kuvauksen ja itsearviointin, sekä selonteon niiden järjestämisestä. Päivitetty sisäisen valvonnan toimintatavan kuvaus ja itsearviointi on käsitelty johtokunnassa 22.11.2023.

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen sisäinen valvonta ja riskienhallinta on järjestetty käyttämällä kaupunkikonsernin tarkoitukseen varaamaa Granite-järjestelmää. Järjestelmän avulla on käyty läpi toiminnan eri osa-alueet, arvioitu niihin liittyvät riskit, riskien todennäköisyys ja niiden merkitys toiminnalle. Arvioinnin yhteydessä on tiedostettu myös merkittävimmät kehityskohteet, jotka esitetään alla. Tehdyn arvioinnin yhteydessä on havaittu henkilöriskien konkretisoituminen ja toimitilojen kuntoon liittyvät riskit. Keskeiset analysoidut riskit on esitetty osana vuosisuunnitelmaa.

Riskiprofiilit

Johtokunta on käsitellyt sekä 15.2.2023, että 22.11.2023, TKL:n sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan itsearvioinnin, sekä hyvää hallinto- ja johtamista-pää yhdessä sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä ja tuloksellisuutta koskevan kuvauksen. TKL:llä on tunnistettu merkittävimmät sen toimintaa uhkaavat riskit ja määritelty miten niihin vastataan. Riskienhallinta ja siihen liittyvä seuranta on vastuutettu.

Arvio sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos on kuvannut sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimintatavan ja arvioinut nykytilaan liittyviä puutteita, sekä määritellyt kehittämistoimenpiteet liitteenä olevan kuvauksen mukaisesti.

Kokonaisarviona Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen johto lausuu, että liikelaitoksen sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat pääosin hyvällä tasolla. Merkittäviä puutteita ei ole todettu. Kehittämistä vaativat keskeisimmät asiat ja toimenpiteet ovat:

- uusien tietojärjestelmien käyttöönottoon liittyvien riskien tunnistaminen
- sopimushallinnan arkistointi Efecte-järjestelmään
- henkilöriskeihin varautuminen.

Tiedotus ja markkinointi

Joukkoliikenteen asiakkaille kohdennetusta tiedotuksesta vastaa lähtökohtaisesti joukkoliikenteen tilaaja.

TKL sisäinen tiedotus pohjautuu erillisiin julkaistaviin tiedotteisiin, rahastuslaitteiden sekä Nyssen IJ-järjestelmän kautta kuljettajille annettavaan informaatioon. Käytössä on myös sosiaalisen median ja sähköpostin kautta tapahtuvaa tiedottamista. Myös erillisiä koulutus- ja tiedotustilaisuuksia järjestetään tilanteen mukaan. Tiedotuskanavia ja -käytäntöjä laajensivat vuoden 2023 aikana kuljettajille jaetut mobiililaitteet.

Henkilökunta

Henkilöstöhallintoa ohjaa konsernihallinnon ohjeen mukainen henkilöstö- ja koulutussuunnitelma, joka on käsitelty ja hyväksytty TKL:n johtokunnassa. Tätä täyden-

tävät työhyvinvointia ja kannustavaa palkitsemista koskevat suunnitelmat. Lisäksi yhteistyössä työterveyden kanssa on laadittu erillinen TKL:n henkilöstön työterveyssuunnitelma. Henkilöstöhallintoon liittyviä suunnitelmia on käsitelty myös yhteistoimintaryhmän kokouksissa yhdessä henkilöstön edustajien kanssa.

Kertomusvuoden lopussa Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen palveluksessa oli työsuhteessa kaikkiaan 296 henkilöä, mikä on 4 enemmän kuin edellisvuonna. Lisäksi henkilöstötarvetta täydensivät aiempaan tapaan tarvittaessa töihin kutsuttavat kuljettajat. Koko vuoden palkallisten henkilöstötyövuosien määrä laski edellisvuoden tasosta lähes 20:llä. Laskun taustalla ovat vähentyneet sairauspoissaolot ja vasta loppuvuoteen painottunut henkilöstömäärän kasvu.

TKL on monikulttuurinen työyhteisö. Linja-autonkuljettajista maahanmuuttajataustaisia on runsas neljännes. Miehiä kaikista TKL:n kuljettajista oli 92,6% ja naisia 7,4%. Koko henkilökunnan keski-ikä laski hieman, ollen vuoden 2023 lopussa 50,2 vuotta.

Työterveyden kanssa jatkettiin viime vuosina aloitettua henkilöstön psykososiaalisten kuormitustekijöiden tunnistamiseen ja niihin puuttumiseen tähtäävää selvitystä, joka nyt saatiin ensivaiheen osalta päätökseen. Työ jatkuu järjestämällä henkilöstölle seurantalaisuudet kehityksen suunnasta. Työkykyyn ja sen seurantaan panostamista jatkettiin edelleen varhaisen tuen puuttumisen mallilla ja käymällä työkykykeskusteluiden ohella tarpeellisia neuvotteluja myös uudelleensi-joitamisesta. Myös linja-autonkuljettajille suunnattua EU-direktiivin mukaista kouluttamista jatkettiin syys-talvella yhdessä poliisiammattikorkeakoulun kanssa järjestetyin koulutuspäivin. Koulutuksen yhteydessä on järjestetty myös kehityskeskustelut, joiden kautta yksilölliset tarpeet tulevat hyvin ja laajamittaisesti huomioiduksi.

Toista vuotta käytössä ollut uuden tuotantosopimuksen mukaista kannustepalkkiojärjestelmää oli uudistettu vuodelle 2023 niin, että kaikille yhteiseksi asetettujen tavoitteiden ohella eri henkilöstöryhmillä olisi aiempaa parempi mahdollisuus vaikuttaa palkitsemisen perusteisiin. Keskeisenä tavoitteena koko organisaatiolle oli liikenteen luotettavuus, mitä mitataan operoimatta jäävien vuorojen osuudella koko tilauksen määrästä. TKL on perinteisesti saavuttanut varsin korkean luotettavuustason ja näin oli myös vuoden 2023 alkupuoliskon aikana, jolloin asetettu tavoite ylitettiin. Vuoden jälkimmäistä puoliskoa rasittivat henkilöstövaje ja työtaistelut, minkä vuoksi poikkeuksellinen määrä vuoroja jouduttiin perumaan. Haasteista huolimatta tehdyt mittaukset osoittivat asiakastyytyväisyyden lisääntyneen vuoden loppua kohden, mihin osaltaan lienee vaikuttanut lisätyt ajoajat ja sen myötä aikataulujen parempi toimivuus. Turvallista ajotapaa koskeva ja kolarein mitattava tavoite saavutettiin kolmen ensimmäisen vuosineljänneksen osalta, mutta aikainen ja tavalista haastavampi alkutalvi johti viimeisellä neljänneksellä kolarien määrän kasvuun. Kuljettajien osalta tavoitteiden asetannassa onnistuttiinkin kohtuullisen hyvin, kun taas muiden osalta tavoitteiden asetantaan ja mitattavuuteen jäi vielä parantamisen varaa. Näitä vuoden aikana saatuja kokemuksia on hyödynnetty myös seuraavalle vuodelle tavoitemallia luotaessa.

Henkilöstön työhyvinvointia tuettiin korottamalla saadu-
in lahjoitusvaroin e-passin tavanomaista liikunta- ja
kulttuurietua ylimääräisellä 200 euron summalla.

TKL:n hallinnon toimipiste, liikenteenvalvonta sekä ni-
iden yhteydessä olevat kuljettajien sosiaalililat ja kor-
jaamotoiminnot sijaitsevat Nekalan kaupunginosassa,
osoitteessa Jokipohjantie 24. TKL:n linja-autonkuljetta-
jilla on lisäksi käytössään Frenckellin alueella oleva eril-
linen taukotila, sekä Nyssen järjestämät operaattorei-
den yhteiset sosiaalililat Tampereen linja-autoasemalla.

Johtokunta

TKL:n johtokunta kevätkaudella 2023

Jäsen	Varajäsen
Kallio Sami, pj (vihr)	Joki Juha
Kuortti Jussi, vpj (kok)	Oksanen Lasse
Kivekäs Pekka (sdp)	Wigelius Ari
Laurila Anna (kok)	Järvenpää Elina
Leväluoto Jouko (ps)	Keski-Heikkilä Timo
Luhtalampi Mari (sdp)	Virolainen Paula
Mikkola Outi (sdp)	Majava Paula
Tolonen Johannes (vas)	Lehtinen Petri
Rinta-Valkama Ami (kd)	Linjamaa-Korppi Suvi

TKL:n johtokunta syyskaudella 2023

Jäsen	Varajäsen
Kallio Sami, pj (vihr)	Joki Juha
Kuortti Jussi, vpj (kok)	Oksanen Lasse
Hinkka Petteri (ps)	Grönroos Arto
Kivekäs Pekka (sdp)	Wigelius Ari
Laurila Anna (kok)	Järvenpää Elina
Luhtalampi Mari (sdp)	Virolainen Paula
Mikkola Outi (sdp)	Majava Paula
Tolonen Johannes (vas)	Rantanen Arja
Rinta-Valkama Ami (kd)	Linjamaa-Korppi Suvi (21.8. asti)
	Viertola Sanna (21.8.alk)

TKL:n johtokunnan puheenjohtajana vuonna 2023 toimi
Sami Kallio ja varapuheenjohtajana Jussi Kuortti. Joh-
tokuntaan kuului kaikkiaan 9 varsinaista jäsentä vara-
jäsenineen, sekä kokouksiin osallistuvana kaupungin-
hallituksen edustajana kevätkaudella Lauri Lyly ja syys-
kaudella Anne Liimola.

Johtokunnan esittelijänä ja tiedotusvastaavana toimi
toimitusjohtaja Pekka Pirhonen sekä sihteerinä hr-asi-
antuntija Nastasia Prähl. Kokouksiin osallistuivat edellä
mainittujen ohella pysyvinä asiantuntijoina liikennejoh-
taja Iikka Ala-Maakala sekä kalustopäällikkö Kalle Kei-
nonen. Lisäksi johtokunnan kokouksiin osallistui erik-
seen kutsuttuna muita asiantuntijoina kuultuja henki-
löitä.

TKL:n johtokunta kokoontui vuonna 2023 yhteensä
kaksitoista kertaa ja pöytäkirjoihin kertyi 80 pykälää.

Johtokunta teki päätöksiä mm. edellisvuoden tilinpää-
töksen ja toimintakertomuksen hyväksymisestä, sähkö-
bussikaluston hankintaan ja varikkoa koskevan tarve-
selvityksen käsittelyyn liittyen, sekä vuoden 2024 hen-
kilöstösuunnitelman ja talousarvion hyväksymisestä.

Tilinpäätös ja tilintarkastus

TKL:n, joka toimii liikelaitoksena ja kaupungin kirjanpi-
dollisena taseyksikkönä, liikevaihto vuonna 2023 oli
23,4 milj. euroa, kun se aiempana vuonna oli ollut 25,2
milj. euroa.

Tilikauden 2023 kulut poistoiheen olivat runsaat 23,7
miljoonaa euroa, mikä on 7,2% vähemmän kuin edel-
lisvuonna.

Henkilöstömenot, joka on suurin kuluerä, laski lähes
9,6%. Laskua selitti liikennesuorituksen vähenemän mu-
kaisesti toteutettu henkilöstön määrän sopeuttaminen.

Materiaalien ja palveluiden menot laskivat runsaat
3,2%. Vaikka polttoaineen hinta laski, nousivat samaan
aikaan kaluston huollon kustannukset.

Kalustosta tehtiin poistoja ja kaluston käypään arvoon
pohjautuvia arvonalennuksia yhteensä runsaat 1,8 mil-
joonaa euroa, mikä on runsaat 0,1 miljoonaa euroa
edellisvuotta vähemmän. Aktivoitavia investointeja teh-
tiin vaajalla 0,3 miljoonalla eurolla.

Tilikauden noin 45 tuhannen euron ylijäämä vastaa
vuosisuunnitelman mukaista tavoitetasoa.

Tilintarkastuksesta on vastannut BDO Auditor Oy, joka
on maaliskuussa 2024 ilmoittanut tilinpäätöksen olevan
hyväksyttävän.

Toiminta- ja vuosisuunnitelman toteutuminen vuonna 2023

	Toteutunut	Vuosisuunn.
	1 000 €	1 000 €
Liikevaihto	23 377	22 186
Muut tuotot	378	200
Kulut	21 873	20 616
Käyttökate	1 882	1 770
Poistot ja arvonalen.	1 837	1 770
Tilikauden yli-/alijäämä	45	0
Investoinnit	295	330
Suoritteet		
Matkat vaihtoiheen, 1000 kpl		12 083
Ajokilometrit, 1000 kpl		7 780
Taloudellisuus/kannattavuus		
Liikevaihdon muutos-%		-7,3 %
Käyttökate-%		7,9 %
Liikevaihto, eur/htv		85 070
Menot eur/matka		1,96
Menot, eur/ajokm		3,05

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen tuloslaskelma

	1.1. - 31.12.2023	1.1. - 31.12.2022
Liikevaihto	23 377 282,06	25 209 222,52
Liiketoiminnan muut tuotot	378 051,04	401 724,67
Materiaalit ja palvelut		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-5 574 437,99	-6 165 787,18
Palvelujen ostot	-2 150 527,76	-1 819 404,69
	-7 724 965,75	-7 985 191,87
Henkilöstökulut		
Palkat ja palkkiot	-10 999 917,81	-10 877 875,01
Henkilösivukulut		
Eläkekulut	-2 176 602,58	-3 763 482,77
Muut henkilösivukulut	-433 649,34	-404 998,22
	-13 610 169,73	-15 046 356,00
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot ja arvonalentumiset	-1 837 171,98	-1 955 888,17
Liiketoiminnan muut kulut	-537 749,99	-552 646,23
Liikeliiketty jäämä (-alijäämä)	45 275,65	70 864,92
Rahoitustuotot ja -kulut		
Muut rahoitustuotot ja -kulut	-29,24	-273,85
	-29,24	-273,85
Ylijäämä (alijäämä) ennen varauksia	45 246,41	70 591,07
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	45 246,41	70 591,07

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen tase

	2023	2022
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT		
Aineettomat hyödykkeet		
Muut pitkävaikutteiset menot	42 000,00	
Aineelliset hyödykkeet		
Koneet ja kalusto	5 281 038,62	6 864 811,37
Keskeneräiset hankinnat		
	5 323 038,62	6 864 811,37
VAIHTUVAT VASTAAVAT		
Vaihto-omaisuus		
Aineet ja tarvikkeet	166 964,43	152 822,76
Saamiset		
Lyhytaikaiset saamiset		
Myyntisaamiset	19 072,00	19 432,23
Saamiset kunnalta	33 748 890,42	31 941 825,24
Muut saamiset	324 756,10	289 809,69
Siirtosaamiset	2 314,01	1 386,80
	34 095 032,53	32 252 453,96
VASTAAVAA YHTEENSÄ	39 585 035,58	39 270 088,09
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA		
Peruspääoma	15 216 439,14	15 216 439,14
Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)	20 517 523,96	20 446 932,89
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	45 246,41	70 591,07
	35 779 209,51	35 733 963,10
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT		
Muut toimeksiantojen pääomat	20 677,47	
VIERAS PÄÄOMA		
Lyhytaikainen		
Ostovelat	710 538,96	645 003,17
Muut velat	202 232,27	204 304,15
Siirtovelat	2 872 377,37	2 686 817,67
	3 785 148,60	3 536 124,99
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	39 585 035,58	39 270 088,09

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen rahoituslaskelma

	2023	2022
Toiminnan ja investointien rahavirrat		
Toiminnan rahavirta		
Liikelylijäämä (-alijäämä)	45 275,65	70 864,92
Poistot ja arvonalentumiset	1 837 171,98	1 955 888,17
Rahoitustuotot ja -kulut	-29,24	-273,85
Tulorahoituksen korjauserät	-1 268,21	-3 804,63
	1 881 150,18	2 022 674,61
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-295 399,23	-35 855,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 268,21	3 804,63
	-294 131,02	-32 050,37
Toiminnan ja investointien rahavirta yht.	1 587 019,16	1 990 624,24
Rahoitustoiminnan rahavirrat		
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	20 677,47	
Vaihto-omaisuuden muutos	-14 141,67	-11 787,00
Saamisten muutos kunnalta	-1 807 065,18	-1 784 711,73
Saamisten muutos muilta	-35 513,39	-17 288,44
Korottomien velkojen muutos kunnalta		-463,89
Korottomien velkojen muutos muilta	249 023,61	-267 512,58
	-1 587 019,16	-2 081 763,64
Rahoituksen rahavirta yht.	-1 587 019,16	-2 081 763,64
Rahavarojen muutos	0,00	-91 139,40
Rahavarojen muutos	0,00	91 139,40
Rahavarat 31.12.	0,00	0,00
Rahavarat 1.1.	0,00	91 139,40

Esitys tilikauden tuloksen käsittelystä

Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitoksen johtokunta on 6.3.2024 pitämässään kokouksessa hyväksynyt tilinpäätöksen ja esittänyt, että ennen varauksia oleva tilikauden ylijäämä on 45.246,41 euroa ja että tämä siirretään taseeseen omaan pääomaan edellisten tilikausien ylijäämää lisäämään.

Tilinpäätöksen ovat kaikki johtokunnan jäsenet ja TKL:n toimitusjohtaja allekirjoittaneet sähköisesti signe-järjestelmää käyttäen.

Tampereella 15.3.2023

Sami Kallio
johtokunnan pj.

Jussi Kuortti
johtokunnan vpj.

Petteri Hinkka

Pekka Kivekäs

Anna Laurila

Mari Luhtalampi

Outi Mikkola

Ami Rinta-Valkama

Johannes Tolonen

Pekka Pirhonen
toimitusjohtaja

Yhteystietoja

TKL:n toimisto

Jokipohjantie 24, 33800 Tampere
Aukioloajat ma - pe 08:30 – 15:45
Puhelinnumero (040) 8062 541
www.tampere.fi/tkl

TKL:n liikennetoimisto

Jokipohjantie 24, 33800 Tampere
Aukioloajat ma - pe 06:00 – 21:15